

2011. május 25. és június 29. között a megelőző régészeti feltárást a nyíregyházi Jósa András Múzeum végezte az M3 autópálya M3-291 jelű lelőhelyén. Az ásatási terület két, É–D futású homokhát közti „völgyben” helyezkedik el. A lelőhelyen egy rézkori és egy késő bronzkori település nyomaira bukkanunk. Összesen 181 objektumot tártunk fel. Az objektumok a völgy alján és Ny-i felében sűrűsödtek. A homokos altalajban a késő bronzkori objektumok jól látható sötét folttal, míg a rézkori objektumok rosszul dokumentálható, gyakran csak a felszíni leletek alapján azonosítható kevert foltokkal jelentkeztek. A rézkori településhez 37 objektum – 1 ház, 35 gödör, 1 árok – tartozott. A késő bronzkorra 88 objektumot kelteztünk: 3 házat, 80 gödröt, 1 gödörbokrot, 1 kutat és 3 árkot.

A leletek túlnyomó többsége a jellegzetes kézzel formált, ritkán díszített kerámiából, valamint a konyhai hulladékból – állatsont és kőanyagból – tevődik össze. A területen, a többszöri műszeres leletfelderítés ellenére, fémtárgyakat nem találtunk.

Ötvenkettő gödör korát nem tudtuk meghatározni, mivel ezek vagy nem tartalmaztak leleteket, vagy keltezésre alkalmatlan csont-, kődarabok kerültek elő belőlük. Feltártunk még 1 újkori gödröt és 3 természetes jelenséget.

A leletek a nyíregyházi Jósa András Múzeumba kerültek.

Munkatársak: Toldi Zoltán régész, Kiss László ásatási technikus, Bacskai István fémdetektoros vizsgálat.

SCHOLTZ RÓBERT

145. Kállósemjén–Péterhalom, Halom Kelet (KÖH 82145)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Á, Kő

2011. április 11–12. és 15-én régészeti terepbejárást végeztünk Kállósemjén és a közigazgatásilag hozzá tartozó kisebb települések – Németháza, Péterhalom és Újfaluret – területén, a településrendezési terv módosításához kapcsolódóan.

A Németházára vezető dűlőt K-i oldalán, a település K-i határában fekszik a lelőhely. A téglalap alakú terület É-i részét szántó, D-i negyedét legelő, és egy porta, a hozzá tartozó melléképületekkel foglalta el. A terület legelő része a növénytakaró miatt régészeti kutatásra alkalmatlan volt. A lakóháztól induló, É–D fekvésű homokdombon őskori (bronzkori), Árpád-kori, és középkori régészeti leleteket gyűjtöttünk. A lelőhely az É–D futású homokdomb középső és D-i felén jelentkezett. Ny-ról a németházi út, K-ről egy mélyebben fekvő mozsaras rész, D-ről a legelő, É-ről pedig a buszforduló határolja. Kiterjedése kb. 350×180 m.

Munkatársak: Cseppentő Zoltán, Kiss László, és Vízler Csaba rajzoló, Svédáné Karácsony Judit adatbevivő (Jósa András Múzeum).

SCHOLTZ RÓBERT

146. Kállósemjén határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye)

Ő, B, V, Szk?, LT?, Sza, Á, Kö, Ú

2011. április 11–12. és 15-én régészeti terepbejárást végeztünk Kállósemjén és a közigazgatásilag hozzá tartozó kisebb

települések – Németháza, Péterhalom és Újfaluret – területén, a településrendezési terv módosításához kapcsolódóan.

Kajla-kút-dűlő Észak (KÖH 82143): A nagy kiterjedésű terület a nagyközség DDNy határában található. É-ről egy jelenleg is működő üzem, K-ről a Péterhalomra vivő betonút, D-ről egy K–Ny irányú dűlőt határolja. A területen több É–D futású homokdomb található. A dombok közti mélyebben fekvő területeket víz borította. A terület szinte egésze egy nagy lelőhelyet alkot. A szántásban bronzkori, vaskori (szkíta/kelta?), császárkori, Árpád-kori és újkori cserepeket gyűjtöttünk. Az igen intenzív lelőhelyen a leletek a Ny-i homokháton sűrűsödtek. Az üzem belsejét nem tudtuk megkutatni, de a leletek szóródása alapján úgy tűnik, hogy az ott tovább folytatódik É-i irányban.

Nagy Lapos Dél (KÖH 82139): A település É-i határában a Nagy-Lapos dűlő D-i részének közepén, egy hosszú, É-nak futó homokháton, egy nagy, több korszakhoz tartozó gazdag leletanyagot szolgáltató, igen intenzív lelőhelyet találtunk. Az É–D tengelyű, hosszan elnyúló lelőhelyen őskori, bronzkori, vaskori, Árpád-kori és középkori leleteket gyűjtöttünk. Kiterjedése kb. 400×100 m.

Széki dűlő Nyugat (KÖH 82135): A Széki-dűlő Ny-i részében, a Szakolyi út K-i oldalán É–D irányban húzódik. D-ről a település házai, K-ről művelt földek, É-on egy K–Ny irányú dűlőt határolja. A terület közepén egy É–D irányú homokháton és annak Ny-i lankáján késő bronzkori, vaskori (szkíta?) és középkori cserepeket gyűjtöttünk. A lelőhely az Új Élet Tsz É-i határával egy vonalban kezdődik, s merőlegesen nyúlik K-i irányba a Szakolyi betonúttal. Kiterjedése kb. 350×200 m.

Új Élet Tsz-től ÉNy-ra (KÖH 82137): K–Ny tengelyű, téglalap alakú terület az Új Élet Tsz É-i oldalán, a Szakolyi út Ny-i oldalán. Felszínét több É–D futású homokhát tagolja. Az úttesttől számított második homokháton egy igen intenzív, nagy kiterjedésű lelőhelyet találtunk. A szántásban, valamint a kukoricatárlón igen sok késő bronzkori, vaskori (szkíta?) és középkori cserepet gyűjtöttünk. A lelőhely É–D tengelyű, végig követi a homokhát vonalát. Kiterjedése kb. 500×300 m.

Vízműtől É-ra (KÖH 82141): A település ÉNy-i határában a Vízműtől É-ra található terület. Ny-i szélénél egy új régészeti lelőhelyet találtunk, mely egy É–D futású magaslat D-i csücskétől indul és É-i irányban követi annak vonalát. Az őszi vetésben csak néhány őskori cserepet tudtunk gyűjteni. Kiterjedése kb. 350×110 m.

Munkatársak: Cseppentő Zoltán, Kiss László, és Vízler Csaba rajzoló, Svédáné Karácsony Judit adatbevivő (Jósa András Múzeum).

SCHOLTZ RÓBERT

147. Kántorjánosi, Hetei-tag (KÖH 34810)

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

Az M3 autópálya Nyíregyháza–Vásárosnamény közötti szakaszának építéséhez kapcsolódóan 2011. március 24. és április 13. között az MNM NÖK elvégezte a nyíregyházi Jósa András Múzeum munkatársai 1993-as és 2005-ös terepbejárásaiból ismert, M3-34. régészeti lelőhely feltárást. A lelőhely Kántorjánosi határa ÉNy-i részén található, a 49153 jelű országos mellékút

mentén. A lelőhelyen három homokdomb húzódik keresztül. A Ny-i végében található homokdomb oldalában egy régen használt, megközelítőleg 30 m átmérőjű, 5–6 m mélységű homokbánya található. A területről a kutatás megkezdése előtt irtották ki a gyümölcsfákat. A felszint bejárva kerámia nem került elő. Az előzetes hatástanulmányok alapján késő bronzkori, valamint Árpád-kori telep volt várható.

A terület É-i középső részén 2 régészeti jelenséget dokumentáltak. Mindkét objektum különálló, földbe mélyített kültéri Árpád-kori szabadtéri kemence. Az egyik jelenségben egy szájjal lefelé fordított, nyers színű, teljesen ép áldozati fazék került elő. Az objektum alján elkülöníthető az oldalfalba bevált kemence, az előtte lévő hamusgödör, valamint egy bejárati rész. A kemence fedett volt, a bejárati résznél oszlophelyek voltak megfigyelhetőek. A hamusgödör alja 3–4 cm vastagságban átgett. A másik kemence lejárati részénél négy lépcsőfok is megfigyelhető volt. A kemence betöltésének felső rétegében, 60 cm-es relatív mélységben ló maradványait dokumentáltak.

A leletanyag az elsődleges feldolgozás után az MNM-ben kerül végleges elhelyezésre.

A feltárás munkatársai: Majerik Vera régész; Erdei Krisztina és Farkas Gábor technikusok.

NICKLAS LARSSON

148. Kárász, Fekete-Petrőc-dűlő (KÖH 24741)

(Baranya megye) Kö

Kárász Ny-i határrészében, a Szalatnakra vezető út D-i oldalán a hagyomány szerint régen falu állt. A petrőci templom helyét 1960-ban Reuter Camillo találta meg földrajzi nevek segítségével. A lelőhelyet Patton Gábor és Máté Gábor korábban beazonosították, terepbejárásomon is ők kalauzoltak. 2011. március 28-án a Szalatnaki-patak DNy-i felén fekvő legelőn, a vízzel párhuzamos domb DK-i végén néhány nagyobb követ figyeltünk meg, átellenes, ÉNy-i végén pedig vakondtúrásból néhány pelyvás soványítású téglatoredéket és egy-két középkori cserepet gyűjtöttünk. A templom valószínűleg ezzel az objektummal azonosítható, de a másik, köves folt is bizonyára középkori épület helyét jelzi.

Munkatársak: Máté Gábor, Patton Gábor.

K. NÉMETH ANDRÁS

149. Kecskemét, Horváth-tanya I – II. (Mercedes vasúti kiágazás)

(KÖH 76651, 76655)

(Bács-Kiskun megye) Sza, A, H, Á, Kú

A DAIMLER AG Kecskemét D-i határában építette meg új gyárát, ami új iparvágány építésével járt. Ennek nyíltvonalú kiágazása Kecskemét állomástól 6,5 km-re, a Városföldi elágazástól pedig 4,7 km-re, az 5-ös sz. főút átjárójának a közelében lesz.

A területen a KÖSZ munkatársai 2009. december 14-én, ill. 2010. május 21-én az előzetes terepbejáráson (Fekete Csanád) közvetlen régészeti lelőhelyre utaló nyomot nem találtak, azon-

ban a terepi körülmények egyik esetben sem voltak ideálisak, az első alkalommal a friss szántás és a téli körülmények, míg tavasszal a sűrű gabona akadályozta a megfigyeléseket.

A Mercedes-gyár beruházási területén több nagy felületű települést is feltártak 2008–2009 folyamán, többek között a gyárterületen haladó vasúti nyomvonal teljes szakaszát is, de néhány szórványos síron kívül csak különböző korú településrészletek láttak napvilágot. Feltételezhető volt, hogy a gyárterületről D-re húzódó, intenzív dombhátakkal tagolt részen található a településekhez tartozó temetkezések. A tárgyalt vasúti nyomvonalszakaszhoz közel eső, Mindszenti-dűlő I. (RL-11, KÖH 59844) lelőhely közel érintette a gyárterület D-i határát. Az említett lelőhelyen egy több korszakú, nagy kiterjedésű, igen intenzív szarmata településrészlet került elő.³¹

A 2011. évi munkákat régészeti megfigyelés mellett végezték a kiágazás területén. Március 8–19. között 3 lelőhelyet lehetett lokalizálni. A kiágazás É-i szélénél a korábban már részben megkutatott RL-11 lelőhely kis részlete került elő. Ettől D-re egy szarmata temetőrészletet érintett a nyomvonal (Mercedes, vasúti kiágazás, Horváth-tanya I.). Újabb üres szakasz után, a következő dombhát aljában egy soros honfoglalás kori temető volt, míg a dombháton egy jelentősebb halmos szarmata temető került elő. A domboldal DK-i szakaszán egy avar település indult, mely egészen a Szeged–Kecskemét vasúti vonalig húzódik (Mercedes, vasúti kiágazás, Horváth-tanya II.).

A megelőző feltárást március 21. és április 15. között végeztük. A lehumusztolt 10 742 m²-nyi területből 8 962 m² bizonyult teljesen fedettnek: 147 objektumot tártunk fel, melyhez 176 stratigráfiai egységet rendeltünk.

Horváth-tanya II.: Az első ütemben az avar település jelenségeit tártuk fel. A korabeli lakóhely a korszakban megszokott ritkább, főként különféle kerítőárokossal szabdaltszerű települési struktúrát mutatott. A terület két végén volt egy-egy sűrűsödési pont, ahol nagyobb számú élelemtároló gödör került elő egy-egy kupacban. A településrészlet középső részén egy épület részlete esett a nyomvonalba, a padlóján tapasztásmaradványokkal és a szövöszékre utaló karólyukokkal. A legkiemelkedőbb jelenség a terület K-i szélénél látott napvilágot. A nagy méretű, szabálytalan alapú foltként mutatkozó objektum bontása során 5 egymásra ázott, előtérgödrös kemence került elő. Az objektumokban kisebb mennyiségű leletanyag volt, döntően kerámia és állatsont. Ezek alapján a településrészlet életét a 8. század második felétől a 9. század első harmadáig tartó időszakra keltezhetjük.

A településnyomokat követően egy magasabban kiemelkedő dombháton egy szarmata halmos temető részletét kutattuk. Összesen 10, döntően DK–ÉNy tájolású temetkezést tártunk fel, melyek közül 9 korabeli rablásnak esett áldozatul. A sírok közül 6-ot jelentős méretű körárok vett körül. Kiemelkedett közülük az a temetkezés, melynek igen nagy méretű, 420×200 cm-es sírgödörében – melyet 17 m átmérőjű árokkal kerítettek – egy gerendavázás sír építménynek jelentős famaradványai voltak. A sírban lévő elhunyt kiemelkedő társadalmi helyzetére

31 RKM 2009, 240–241.